Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
"Нурлатская средняя общеобразовательная школа Зеленодольского муниципального района Республики Татарстан"

"Согласовано"	"Согласовано"	"Утверждено"
Руководитель ШМО учителей родного языка и литературы (татарский)	Заместитель директора "Нурлатская СОШ ЗМР РТ"	Директор МБОУ "Нурлатская СОШ ЗМР РТ"
____/Салахиева А.Р./	____/Гимадиева Д.М./	__________/Зиннатуллин Р.Р./
Протокол №		Приказ №132
"_31__" _08__ 2023 г.	"__31_" _____08 2023 г.	"__01_" ___09__2023 г.

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ " НУРЛАТСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ЗЕЛЕНОДОЛЬСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН"

Подписан: МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ " НУРЛАТСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ЗЕЛЕНОДОЛЬСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН"
DN: C=RU, S=Республика Татарстан (Татарстан), STREET="ул. Школьная, д. 1", L=село Нурлаты, T=Директор, O="МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "" НУРЛАТСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ЗЕЛЕНОДОЛЬСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН""", ОГРН=1021606755510, СНИЛС=05391885186, ИНН ЮЛ=1620004977, ИНН=162002807860, E=fes.sert76@mail.ru, G=Рамиль Ринатович, SN=Зиннатуллин, CN="МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ "" НУРЛАТСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА ЗЕЛЕНОДОЛЬСКОГО МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН"""
Основание: я подтверждаю этот документ
Местоположение: место подписания
Дата: 2024-03-27 13:05:51
Foxit Reader Версия: 9.7.2

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по родной(татарской) литературе
для 11А класса

Рассмотрено на заседании
Педагогического совета
МБОУ "Нурлатская СОШ ЗМР РТ"
Протокол №2___
"___01_"___09__2023г

2023-2024 учебный год

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Рабочая программа составлена в соответствии с законодательством Российской Федерации:
- Федеральным законом Российской Федерации от 29.12.2012 г. № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;
- Федеральным законом от 25.07.2002 г. №15-ФЗ «О правовом положении иностранных граждан Российской Федерации»
- Федеральным законом Российской Федерации от 01.06.2005 г. №53-ФЗ «О государственном языке Российской Федерации»;
- Федеральным законом Российской Федерации от 25.10.1991 г. №1807-1 «О языках народов Российской Федерации»;
- Конституции Российской Федерации;
- Конституции Республики Татарстан;
- Законом Республики Татарстан от 22.07.2013 г. №68-ЗРТ «Об образовании»;
- Законом Республики Татарстан «О языках народов Республики Татарстан» №1560-XII от 08.07.1992 г.;
- Приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 30.08.2013 г. №1015 «Об утверждении порядка организации осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам – образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования».
- Рабочей программой учебного предмета ” Әдәбият. 11 класс: учебник для образовательных организаций основного общего образования с обучением на татарском языке / А.Г.Әхмәдуллин, Ф.Г.Галимуллин, Т.Н.Галиуллин, Ф.Ә.Ганиева, Н.Г.Юзиев. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 11 нче сыйныфы өчен дәреслек. - Казан: “Мәгариф” нәшрияты, 2015.

Хрестоматия: А.Г.Әхмәдуллин, Т.Н.Галиуллин, Н.Г.Юзиев. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 11 нче сыйныфы өчен әдәбияттан хрестоматия. – Казан: “Мәгариф”, 2015.

- Основной образовательной программы МБОУ "Нурлатская СОШ ЗМР РТ";
- Учебного плана МБОУ «Нурлатская СОШ ЗМР РТ» на 2023-2024 учебный год.

Рабочая программа учебного предмета «Родной язык и литература» (татарский) разработана в соответствии с федеральными государственными образовательными стандартами (далее – ФГОС) и определяет цели, задачи, планируемые результаты и содержание предмета.

Данная рабочая программа составлена в соответствии с учебным планом МБОУ «Нурлатская СОШ ЗМР РТ».

Рабочая программа учебного предмета «Родная литература (татарская)» для общеобразовательных организаций с обучением на русском языке (11 класс)

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Примерная рабочая программа учебного предмета «Родная литература» для общеобразовательных организаций с обучением на русском языке (11 класс)ориентирована на воспитание и развитие качеств личности, отвечающих требованиям современного информационного общества, задачам построения российского гражданского общества на основе принципов толерантности, диалога культур и уважения многонационального, поликультурного и поликонфессионального состава; гарантирует соблюдение права каждого учащегося на получение качественных знаний по татарской литературе и предусматривает ознакомление учащихся на ступени основного общего образования с историей татарской литературы как с процессом развития и многовековой истории национальной культуры, с основными особенностями отдельных периодов ее развития; предусматривает обучение пониманию новизны в творчестве отдельных выдающихся литераторов, умению формировать объективные выводы и отношение, а также обеспечивает сохранение психического и физического здоровья детей.

Обучение татарской литературе на уровне среднего общего образования включает в себя формирование необходимых для понимания литературного произведения и творчества писателя теоретических знаний и творческих навыков, а также знакомство учащихся с материалами о национальной культуре татарского народа. В основе содержания и структуры данной программы лежит концепция освоения истории литературы как непрерывного процесса.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Раздел 1. Татарская литература начала XX века.

Культурно-общественная и литературная ситуация в начале XX века.

Трансформация эстетической, общественной мысли у татар. Синтез восточных и западных традиций в литературе. Плюрализм художественных поисков, литературных направлений, течений, стилей, приемов и т.д.

Ведущие художественные методы – реализм и романтизм европейского типа, достигающие завершенности во всех жанрах литературы. Формирование критического реализма в творчестве Г. Исхаки, Ф. Амирхана, Г. Камала, Г. Тукая, М. Гафури, Н. Думави. Утверждение романтизма в творчестве С. Рамеева, Дардменда, С. Сунчаляя, Ш. Бабича, Г. Ибрагимова, С. Джаляля, М. Файзи и др. Соотнесенность реализма и романтизма в татарской литературе начала XX века с различными модернистскими течениями, стилем, приемами – символизмом, импрессионизмом, экспрессионизмом, экзистенциализмом. Установка на психологизм.

Татарская поэзия начала XX века.

Габдулла Тукай (1886-1913) – выдающийся татарский поэт, лирик и сатирик, публицист и литературный критик. Традиции средневековой восточной литературы в поэзии и прозе Тукая. Переводы басен Крылова.

Уральский и Казанский периоды творчества Г. Тукая. Утверждение идеалов национально-освободительного движения, призыв к борьбе против феодальных пережитков в произведениях: «Хөрրият хакында» («О свободе»), «Сәрләүхәсез» («Без названия»), «Сорыкортларга» («Паразитам»), «Государственная Думага» («Государственной думе»), «Милләтә» («Националист»), «Көзге җилләр» («Осенние ветры»). Особенности отражения в них социальных мотивов. Тукай – сатирик («Мөридләр каберстанынннан бер аваз» («Голос с

кладбища мюридов»), «Ишан»(«Ишан») и др.). Сатирическая поэма Тукая «Печән базары, яхуд яңа Кисекбаш»(«Сенной базар, или Новый Кисекбаш») и традиции назира.

Выражение утраченных надежд и веры в светлое будущее татарского народа в стихотворениях «Китмибез» («Не уйдем»), «Өзелгән өмид» («Разбитая надежда»), «Кыйтга» («Отрывок»), «Татар яшьләре» («Татарская молодежь»). Идеализация образов ученого-просветителя, религиозного реформатора Шигабутдина Марджани, писателя Гаяза Исхаки, революционера Хусаина Ямашева («Шиһаб хәзрәт» («Шигаб хазрет»), «Улмы? – Ул» («Кто он?»), «Мөхәрриргә» («Писателю»), «Даһигә» («Гению»), «Хөрмәтле Хөсәен ядкяре» («Светлой памяти Хусаина»)).

Коранические мотивы в творчестве Габдуллы Тукая. Молитвенная лирика поэта («Китап» («Книга»), «Ана догасы» («Молитва матери»), «Кичке азан» («Вечерняя мольба»)).

Сагит Рамиев (1880-1926). Основные гисьянистские (бунтарские) мотивы в поэзии Рамиева. Богоборческие настроения, утверждение идеалов свободной личности, воспевание красоты возлюбленной и сельской природы в стихотворениях «Таң вакыты» («На заре»), «Мин» («Я»), «Син» («Ты»), «Ул» («Она») и др.

Дэрдменд (Закир Рамиев, 1859-1921). Особенности философской лирики Дэрдменда, тяготение поэта к историческим конфликтам, к национальной и общечеловеческой тематике, экзистенциальным мотивам в стихотворениях «Кораб» («Корабль»), «Без» («Мы»), «Бүзләрем маналмадым» («Не омочил я свой саван»), «Гөрләгән сулар...» («Бурлящие воды»), «Видагъ» («Расставание»), «Хәят» («Жизнь»), «Куанды ил» («Ликовала страна») и др. Утонченная техника стиха, символическая и импрессионистическая образность, психологизм и философичность лирики Дэрдменда.

Татарская проза начала XX века.

Фатих Амирхан (1886-1926). Критика феодальной косности, утверждение просветительских идеалов, утопических воззрений в сатирической повести «Фәтхулла хәзрәт» («Фатхулла хазрет»). Художественные эксперименты в творчестве Амирхана. Особенности воплощения женской тематики в рассказе «Татар кызы» («Татарка») и повести «Хәят» («Хаят»).

Творчество Гаяза Исхаки (1878–1954) в контексте истории татарской литературы. Просветительский период творчества писателя

(1897-1904).Дидактический рассказ «Тәгаллемдә сәгадәт» («Счастье – в знании», 1897). Вершинное явление начального периода творчества – просветительская антиутопия «Ике йөз елдан соң инкыйраз» («Исчезновение через двести лет», 1902-1904) о вырождении и уходе булгар (татар) с арены истории в результате феодальной косности, экономической отсталости, моральной распущенности.

Творчество Исхаки в десятые годы (1911-1918). Повесть «Остазбикә»(«Остазбикэ», 1910, опубл. 1915). Высокая оценка автором традиций ислама, имамства, семейного счастья и любви к детям.

Разоблачение политики национально–колониального гнета, насильственной христианизации в романтической трагедии «Зөләйха» («Зулейха», завершена в 1912 г.). Повесть «Ул әле өйләнмәгән иде» («Он еще не был женат» (1916), посвященные показу межнациональных отношений в любви, браке и воспитании детей.

Шариф Камал (1884-1942) – углубление принципов критического реализма в повести «Акчарлаклар» («Чайки»), импрессионистический стиль произведений Шарифа Камала. Комедия «Хаҗи әфәнде өйләнә»(«Господин Хаджи женится»).

Галимджан Ибрагимов (1887-1938) – выдающийся романтик в татарской литературе начала XX века. Исключительные характеры, необычные ситуации, проблема свободы личности в повести «Татар хатыныниләр күрми» («Судьба татарки»). Культ любви, природы и искусства в рассказах «Уты сүнгән җәһәннәм»(«Угасший ад»), «Сөю – сәгадәт» («Любовь – счастье»), «Диңгездә» («В море»).

Татарская драматургия начала XX века.

Творчество Галиасгара Камала (1879-1933): от просветительства – к реализму. Критика татарского общества через показ жизни татарских купцов и мелких торговцев.

Романтическая драматургия Мирхайдара Файзи (1891-1928).

Раздел 2. Татарская литература первой половины XX века (1940-конец 1950-х гг.).

1. *Литература периода Великой Отечественной войны (1941-1945).* Великая Отечественная война и татарские писатели. Роль литературы в годы войны. Развитие поэзии, «малых» жанров прозы и драматургии. Патриотический пафос. Главная тема – защита родины от внешних врагов.

Основные образы, мотивы и поэтика поэзии военных лет, развитие поэтических жанров. Усиление публицистичности в поэзии.

Возрастание интереса к жанру баллады с его возможностями обращения к сказочно–мифологическим сюжетам, структурам, образам с целью углубления конфликта защитника родины и врага в параллели с традиционным конфликтом добра и зла.

Творчество М. Джалиля. Эволюция идейно-эстетических взглядов поэта. Особенности фронтовой лирики (Сборник «Тупчы анты» («Клятва артиллериста»)). История создания и возвращения на Родину цикла стихов «Моабитские тетради». Роль и значение творчества М. Джалиля для развития татарской поэзии.

Фронтовая поэзия Ф. Карима. Особенности воссоздания лирического героя-солдата, защитника. Развитие жанра поэмы и усиление романтических тенденций в творчестве поэта.

Активизация малых жанров прозы, прежде всего, нэсер. Сближение рассказа с очерком. Противоположный процесс – раздвижение эстетических рамок жанра рассказа. Преобладание философско-психологической установки, стремления взглянуть на войну с точки зрения душевных переживаний, с высоты общечеловеческих ценностей в раннем творчестве А. Еники, И. Гази («Бала» («Дитя», 1941), «Бер генә сәгатькә» («Только на час», 1944), «Ялгыз каз» («Одинокий гусь», 1943) А. Еники, «Ана» («Мать», 1942), «Малай һәм эт» («Мальчик и собака», 1943) И. Гази).

Повесть военных лет: количественный спад, усиление публицистического пафоса. Возрождение традиций лирической исповеди. Повесть «Йөзек кашы» («Перстень», 1942) Ф. Хусни, рассказывающая о любви и верности, дружбе и предательстве, в которой сильны лирическое и психологическое начала, рассматривающая войну как момент испытания, подвергающий проверке нравственную чистоту и порядочность человека. В повести «Рөстәм мажаралары» («Приключения Рустама», 1944) А. Кутуя захватывающая приключенческая форма о реализации гипотезы обретения невидимости, сочетающаяся с непоколебимой верой в победу.

2. Литература послевоенных лет (1945-кон.50-х гг.).

Политическая и литературно-общественная ситуация: радость победы, надежда на улучшение жизни. Споры о положительном герое в татарской литературе.

Тема Великой Отечественной войны остается главной: чувствуется очерковость, продолжается рост приключенческого начала, психологизма, героико-романтической линии. В татарскую прозу возвращаются социально-бытовые рассказы, посвященные

производственным, этическим проблемам жизни. Особую популярность завоевывают произведения, изображающие жизнь тыла в единой связке с фронтом, раскрывающие восприятие людьми великой трагедии,где величие духа человеческого, твердость характера и глубина чувств испытываются войной. Такая установка преобладает и в драматургии.

После длительного перерыва, в 1950-е гг. жанр романа переживает период возрождения, обогащается героико-романтическими, биографическими и автобиографическими, социально-психологическими, героико-революционными разновидностями. В эти годы преобладающими в литературе остаются проблемы строительства новой жизни, коллективизации, воспитания советского человека, героической борьбы против немецких захватчиков. Объединяющим романы 1950-х гг. стержнем является мотив пути, движения (перемещения героя, внутренняя трансформация героя, путь к победе, символ перехода от старой жизни – к новой), который лежит в основе сюжета. Жанр романа позволяет татарской литературе, не нарушая жизнеподобия, заново осмыслить панораму событий переломных эпох во всех деталях и проследить изменения во внутреннем мире, психике человека.

Повести 1950–х гг. открыли татарскую деревню с совершенно иной стороны, где конфликт между устаревшим и новым взглядами на жизнь обнажил многие проблемы советской действительности. С одной стороны, авторы верили в способность человека перестроить мир, и поэтому в центре внимания были самоотверженные герои–активисты. С другой, в повестях раскрывалась вся острота, напряжение колхозного строительства, узость мышления сидящих на высоких постах, их нравственное очерствение и стремление к личному материальному обогащению («Саз чәчәге» («Болотный цветок», 1955), «Рәшә» («Марево», 1962) А. Еники, «Авыл өстендә йолдызлар»(«Любовь под звездами», 1955) Ф. Хусни). Тенденция к сближению определенных признаков эпики и лирики, субъективизация повествования стали одним из ведущих в прозе второй половины XX века.

Послевоенная татарская литература теряет романтику строительства советской жизни – ей на смену пришел жестокий стандарт, но находит ее в социалистическом обновлении города. В производственные романы «Хәзинә»(«Клад», 1963) Г. Ахунова, «Сүнмәс утлар» («Огонь неугасимый», 1958) А. Абсалямова, «Гади кешеләр» («Обыкновенные люди», 1955) И. Гази и др. переносится вера писателей в способность человека перестроить мир так, чтобы каждый нашел в нем счастье при помощи труда – облагораживающего и перестраивающего сознания людей.

Лиризация прозы, преломление мира в индивидуальном сознании, моноцентричность повествования и монологизация, смысловая и образная насыщенность, усложненность тропов и суггестивность в дальнейшем стали отличительной чертой творчества ведущих прозаиков (А. Еники, Ф. Хусни, М. Магдеев, Г. Сабитов, А. Баянов, М. Галиев и др.).

В поэзии объединяющим началом стало стремление оценить трагедию военного лихолетья, трагедию потерь, которая отражалась страдательной стороной, и воспеть гордость за солдата–победителя, наблюдается дальнейшее развитие темы труда. В то же время усиливаются философское и социально-политическое начала.

Этапы творчества Х. Туфана. Исповедальность. Особенности поэтики и стиля («Агыла да болыт агыла» («Летят облака»), «Кайсыгызның кулы җылы» («Чьи руки теплее»), «Чәчәкләр китерегез Тукайга» («Принесите цветы Тукаю»), «Киек казлар» («Дикие гуси»), «Сиңа» («Тебе»), «Әйткән иде»(«О сказанном тобой») и др.).

Раздел 3. Татарская литература второй половины XX века (1950-1990 гг.).

Политическая и литературно-общественная ситуация конца 50-х – 80-е годы. «Оттепель» (февраль 1956-август 1968), период застоя (семидесятые годы). Возвращение в литературу реабилитированных писателей. Две тенденции в литературном процессе этих лет: 1) официальная, опирающаяся на идеологические ценности марксизма-ленинизма; 2) традиционно-гуманистическая, основанная на нравственно-эстетических ценностях многовековой татарской литературы. Формирование «критического направления» в прозе и драматургии тех лет.

«Оттепель» в общественно-культурной жизни страны ввела в литературный оборот прежде табуизированные темы и мотивы. В жанре рассказа это, прежде всего, тема культа личности. Так же впервые была затронута проблема вынужденной жизни в эмиграции («Безнең өй өянкеләр астында иде» («Наш дом находился под ивой», 1967) М. Юныс). Кроме того, жанр позволил писателям обратить внимание читателей на те негативные явления, которые по сути являлись результатом идеологии тоталитаризма: потеря родного языка, межнациональные браки, потеря духовных ценностей и национальных традиций («Әйтелмәгән васыять» («Невысказанное завещание», 1955), «Туган туфрак» («Родная земля», 1959) А. Еники, «Кояш баеганда» («Луч заката», 1978) Ф. Хусни, «Рустик» (1988) Ф. Латыйфи). Поиск духовных основ бытия «возвращала» авторов в татарскую деревню, которая интерпретировалась как источник сохранения

национального духа.

Возвращение литературы к национальным основам: к гуманизму, к общечеловеческим ценностям, к экспериментам в области формы. Диалог с предшествующими художественными исканиями. Стремление литературы к новизне: обращение к новым жанровым формам, темам, поиски в области литературного героя.

Эпическое воплощение образов Родины, страны, народа; размышления о взаимоотношениях личности и общества, о чувстве гражданственности, о судьбах народов, о духовном мире человека, о ценностях эпохи. Постановка проблем о независимости, о свободе личности и свободе мысли. Появление другой оценки революции 1917 года и новой жизни после нее, трагических последствий коллективизации и культа личности, деградации сильной личности, тех испытаний, которые выпали на долю татарского народа (Н. Фаттах, А. Гилязов, Г. Ахунов и др.).

В произведениях о «малой родине» ностальгия по прошлому, увеличение субъективности, использование конструкции ящичной композиции (М. Магдиев, «Бәхилләшү» («Прощание», 1989), «Торналар төшкән җирдә» («Там, где садятся журавли»), «Кеше китә – җыры кала» («Человек уходит, песня остается», 1978) приводит к выстраиванию образа исторического прошлого по воле прихотливо текущих ассоциаций рассказчика. Усиливается внимание к национальному складу мышления, к художественному осмыслению национальных черт характера, традиций, в том числе религиозных, татарского народа и происходит отказ от идеализации советского строя. Усиливаются критические тенденции, главной причиной нравственного упадка называется утрата душевной связи человека со своими корнями. Герои Магдиева черпают в прошлом опору для жизнеспособности не только для человека, но и народа. Мотив прошлого выступает инвариантом по отношению к непреходящим ценностям, ему сопутствует мотив ухода людей, традиций, праздников, бытовых деталей и др

Пути развития поэзии второй половины 60-80-х гг. Изменение стилевых доминант (дискуссии о «эстрадной» поэзии и «тихой» лирике). Уход от «громкой» поэзии, публицистичности. Лиро-эпический жанр в творчестве И. Юзеева: своеобразие лирико-романтического стиля; философичность; фольклорно-мифологические включения; гармония чувств и мысли, поэтическое осмысление «вечных» тем и т.д.

Начиная со второй половины XX века татарская поэзия постепенно превращается в выразителя гражданской позиции, зачастую критического отношения к действительности, но не в открытой форме, а через двойственность содержания, применения приемов «эзопова

языка», условных образов и символов, ассоциаций, что потребовало от авторов особого мастерства (творчество Г. Афзала, Ш. Анака, И. Юзеева, Роб.Ахметзянова).

Поэтический авангард. Приход молодых поэтов, художественные искания в области форм и стилей. Возрождение романтических, модернистских (Р. Файзуллин, Р. Гаташ, Р. Харис и др.) тенденций в татарской поэзии.Интеллектуальное начало в поэзии стало играть главенствующую роль, но выражалась необычно, чаще – в метафорах, ассоциациях, при помощи символов, что всегда рождала сильные эмоции у читателя (М. Аглямов, Зульфат, М. Галиев, З. Мансуров).В поэзии происходит уход от «громкой» поэзии, публицистичности. Художественные искания в области форм и стилей отражаются в тяге к философичности, обращении фольклорно-мифологическим началам (И. Юзеев, М. Аглямов, Зульфат, Р.Файзуллин и др.).

Драматургия этих лет сильна обращением к народной жизни и народному характеру (Х. Вахит, А. Гилязов, Ш. Хусаинов, И. Юзеев, Т. Миннуллин и др.).

Творчество Т.Миннуллина и его основные черты («Нигез ташлары» («Камни фундамента»), «Дуслар җыелган җирдә» («Место, где собираются друзья»), «Үзебез сайлаган язмыш» («Судьбы, которые мы выбираем»), «Ай булмаса – йолдыз бар» («Нет луны – нам светят звезды!»), «Әлдермештән Әлмәндәр» («Альмандар из Альдермыша»), «Моңлы бер җыр» («Грустная песня») и другие).

Проблемы возрождения и сохранения нации в драматургии Т. Миннуллина («Илгизәр плюс Вера» («Ильгизар плюс Вера»), «Төш» («Сон»)). Своеобразие национального эстетического идеала.

В 1980–1990 гг. возникает тема ответственности общества за судьбу и счастье человека. Она приводит к самоотрицанию социалистического реализма. В творчестве некоторых писателей приемы, присущие социалистическому реализму, приобретают публицистическую направленность (Г. Баширов, Г. Ахунов).

Раздел 4. Татарская литература рубежа XX-XXI вв (1990-2016 гг.).

Период ознаменовался сменой художественных парадигм, что проявляется в ряде тенденций, обнаруживаемых на разных уровнях литературного процесса. Качественно изменяется психологизм: психология персонажей раскрывается не столько как отражение внешних социальных процессов, сколько как выражение духовной жизни человека в широком философском значении. Трансформируется

критическое начало в литературе: предметом критического отношения становится тоталитарное прошлое (писатели обращаются к проблеме человека в тоталитарной системе), постсоветская действительность. Отсюда - публицистическая направленность многих произведений. Вместе с тем, наблюдается повышенный интерес к национальной тематике (истории, мифологии, религии), стремление авторов выявить константы национальной культуры, найти основы национальной идентичности. Художественные поиски в этом направлении различны.

Новые тенденции в прозе проявляются в воссоздании чудовищных знаков распада и деградации человека и общества (роман «Балта кем кулында?»(«В чьих руках топор?», 1989) А. Гилязова), как слияние социального и экзистенциального начал при оценке опыта тоталитарного прошлого (роман–трилогия «Саташып аткан таң» («Заблудившийся рассвет», 2003) Ф. Сафина, и др.), в осуждении культа личности (повесть «Колыма хикәяләре» («Колымские рассказы», 1989) И. Салахова; роман «Ягез, бер дога» («Давайте, помолимся!», 1991–93) А. Гилязова). В татарской прозе рубежа веков резко усилилось ощущение неслаженности в обществе, в душе современника, которое интерпретируется на фоне идеологических перекосов. Исторические романы, наряду с переосмыслением далекой и близкой истории народа, отличаются стремлением освободить человека от догматов, иллюзий, касающихся прошлого татарского народа.

Появление произведений, не вписывающихся в рамки реалистической или романтической парадигмы. Повести Ф. Байрамовой экзистенциально–психологического плана («Болын» («Луг» , 1983), «Битлек» («Маска», 1983), «Күл балыгы» («Водяная», 1984) и др.) расширили жанровую парадигму татарской прозы, открыли новые возможности использования приемов психологизма, символов и метафорических образов. Религиозная и мифологическая символика, соединяясь с социальной конкретикой, образовали философское поле повестей, в которых Байрамова с помощью различных художественных приемов (субъективизация повествования, «поток сознания», пограничные состояния героев – сны, галлюцинации, бред) раскрывает перед читателем имманентную, не детерминированную внешними обстоятельствами психологию человека, что на фоне сложившейся в советской литературе традиции детерминизма представляется как художественное новаторство.

Ряд авторов обращается к национальным мифам и архетипам (Н. Гыйматдинова, Г. Гильманов, Ф. Байрамова). В прозе этих писателей изображение картин реальной жизни сопрягается с мифологической фантастикой: мифологический код позволяет авторам выйти за пределы современности к внеисторическим универсалиям. Этот инвариантный прием по-разному репрезентируется в произведениях

названных писателей, которые могут быть отнесены к неомифологическому направлению.В произведениях Н. Гыйматдиновой герои оказываются на границе двух миров – реального и фантастического. Первый становится объектом критического изображения, зачастую нарочито утрированного (пьянство, утрата нравственного чувства и др.); второй – предметом идеализации: мир любви, доброты, святости. Прием контраста становится основным структурообразующим приемом, выводя читателя, в конечном итоге, к этическим и эстетическим антиномиям: Добро и Зло, Красота и Безобразие, Белое и Черное (как символы Добра и Зла соответственно). Другой вариант использования мифологического кода представляет роман Г. Гильманова «Албастылар»(«Лесные демоны», 2001). Ирреальный, фантастический мир, в котором живут мифологические существа – албастылар – приобретает у писателя символическое значение: это темная сторона человеческой души, которая есть в каждом человеке. Противостояние героя повести темным силам – своего рода поединок со своей «тенью» (в архетипическом значении), что позволяет говорить о притчевости романа Г. Гильманова. Актуализация мифа и архетипа в современной татарской прозе в ряде случаев выражается в попытке авторов соединить мифологический и религиозный коды, как, например, в повести Ф. Байрамовой «Алыплар илендә» («В стране Алыпов», 2002), в которой мифологические персонажи – алыпы – исповедают ценности ислама и прививают их главному герою – Камилю. Ее же роман «Соңгы намаз»(«Последний намаз») является образцом религиозной литературы.

Многообразие жанров и жанровых форм в поэзии этих лет. Попытки возрождения традиций суфийской поэзии, средневековых восточных жанров и жанровых форм, модернистских экспериментов первой трети XX века.

Постмодернистские элементы в стихах, пристальный интерес к «вечным» темам, стремление синтезировать традиций и поэтических новаций (Р. Зайдулла, Р.Аймат, Л. Гибадуллина, Йолдыз, и др.)

Тяготение к философской и психологической глубине являются отличительной чертой современной татарской литературы. Стремление к изображению национальной картины мира, воссозданию национального характера и даже образа нации стало знаковым явлением. Осуществляется диалог разных жанровых парадигм. Так, в творчестве З. Хакима отчетливо проявляются две линии: социально-философская и сатирическая. Повесть «Курку» («Страх») и роман «Гөнаһ» («Грех») – яркие примеры социально-философской прозы. Сатирическая линия в прозе З. Хакима представлена романом «Агымсуда ни булмас» («Что не встретишь в текучей воде», 1995) и повестью

«Кишер басуы» («Морковное поле», 1995). Прием игры во многом определяет поэтику этих произведений. Мир людей изображается как своего рода «антимир», в котором нет места традиционным для татарской деревни ценностям. Разрушение этих ценностей осмысливается в социально-историческом контексте, детерминируется периодом социальной смуты рубежа 1980 - 1990-х гг.

Условно-метафорическая и ассоциативная проза в татарской литературе. Социальная антиутопия (З. Хаким «Кишер басуы» («Морковное поле»)), социально-психологическая антиутопия Ф. Латифи («Бәйсез этләрне атарга» («Непривязанных собак отстрелять»)), социально-философская антиутопия (М. Кабиров «Сары йортлар сере» («Тайна желтых домов»)). Трансформация классических парадигм художественности. Например, в повести М. Кабирова «Мәхәббәттән җырлар кала» («Песни остаются от любви», 2004) сюжетообразующая история любви героев Тагира и Гульзили становится своего рода аллюзией, отсылающей читателя к традиционному мотиву любви в средневековой восточной литературе. Вместе с тем, история необыкновенной любви переплетается с трагической историей межнациональных конфликтов, Чернобыльской аварии, чеченской войны. В парадигму романтических повестей (А.Салах, Р.Башар и др.) вписываются экзистенциальные принципы восприятия окружающего мира, изменяя ценностные ориентации произведений.

Основным лейтмотивом татарской литературы данного периода выступает судьба нации, который обеспечивает интертекстуальную связь с литературой начала XX века. Поэты и писатели, драматурги различными способами стремятся выразить свое мнение и мнение определенной части общества относительно данной проблематики.

Раздел 5. Теория литературы

Род и жанр литературы. Литературные роды: эпос, лирика и драма. Жанр. «Память жанра». Эпические жанры: роман, повесть, рассказ. Лирические жанры: пейзажная лирика, гражданская лирика, интимная лирика, философская лирика. Драматические жанры: комедия, трагедия, драма. Лиро-эпические жанры: сюжетное стихотворение, басня, баллада, нэсер (проза в стихах), поэма.

Образность в литературном произведении. Образ, символ, деталь, аллегория. Образы людей: главный герой, второстепенный герой, персонажи, участвующие в действии, собирательные образы. Персонаж, характер, тип.

Лирический герой, повествователь, лирическое “я”, образ автора, авторская позиция. Образы природы, образы-вещи, мифологические образы, фантастические образы, архетип.

Литературное произведение. Форма и содержание. Содержание: событие, подтекст, контекст. Конфликт, сюжет, элементы сюжета. Композиция. Тема, проблема, идея, пафос. Идеал. Изображенный мир. Пейзаж, портрет. Психологизм. Место и время в художественном произведении, хронотоп. Текст: эпиграф, посвящение, сильная позиция.

Литературное творчество. Художественные средства и стиль. Художественные приемы: повтор, параллелизм, противопоставление, ретроспекция. Языковые и стилистические средства (тропы, лексические, стилистические, фонетические средства). Художественная речь: повествование, диалог, монолог. Лирические отступления. Особенности стихотворной и прозаической форм словесного выражения. Ритм, рифма, стих, строфа. Стихосложение. Формы смеха: юмор, сатира, сарказм. Авторский стиль: юмористический, трагический, экзистенциальный, публицистический и др. начала.

История литературы. Традиции и новаторство. Религиозная литература, светская литература.

Литературный процесс. Понятие о литературном процессе и периодах в развитии литературы.

Календарь-тематик план

Класс :11
Укытучы: Сәлахиева Ә.Р..
Сәгать саны: атнага – 2 сәгать (елына – 68 сәгать)
Шулар арасында: әсәрләр өйрәнү – 58 сәгать, сөйләм үстерү (3 - сочинение язу) – 6 сәгать, дәрестән тыш уку - 4 сәгать.
Дәреслек: А.Г.Әхмәдуллин, Ф.Г.Галимуллин, Т.Н.Галиуллин, Ф.Ә.Ганиева, Н.Г.Юзиев. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 11 нче сыйныфы өчен дәреслек. - Казан: "Мәгариф" нәшрияты, 2020
Хрестоматия: А.Г.Әхмәдуллин, Т.Н.Галиуллин, Н.Г.Юзиев. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 11 нче сыйныфы өчен әдәбияттан хрестоматия. – Казан: "Мәгариф", 2020.
Программа: Татар урта мәктәпләре өчен әдәбият программалары (5-11 нче сыйныфлар). – Казан: "Мәгариф" нәшрияты, 2010.
Кулланылган кыскартылма сүзләр: ӘТ - әдәбият теориясе, КТ – контроль төре, ИР – Интернет ресурсы, МТК – милли-төбәк компоненты

№	Дәреснең темасы	Сәгать саны	**Көтелгән нәтиҗә**			Өйгә эш, индивидуаль биремнәр	Срок	Үтәлеш
			Метапредмет	**Предмет**	**Шәхескә кагылышлы**			
1 нче чирек – 9 атна (18 сәгать)								
Чит илләрдә татар әдәбияты								
1	Татарская литература в зарубежных странах. Творчество следующих писателей: Юсуф Акчура, Хасан Хамидулла, Гаухар Туганай, Хусаин Габдуш, Ахнаф Тангатар, Сания Гыйффат./ Чит илләрдә татар әдәбияты. Йосыф Акчура, Хәсән Хәмидулла, Гәүһәр Туганай, Хөсәен Габдүш, Әхнәф Таңгатар, Сания Гыйффәт иҗатлары.	1	Й.Акчура, Х.Габдүш, Х.Хәмидулла, Г.Туганай, шигырьләре, "Казан утлары" журналы.	. Чит илләрдәге татар әдәбиятының торышы турында мәгълүматлы булу. Төп темалар һәм проблемалар, бигрәк тә Туган илне сагыну темасының актуаль булуын белү. КТ - Мөстәкыйль эш (шигырь анализы).	Телнең кеше һәм җәмгыять белән бәйләнешен ачыклау	"Чит илдә яшәүче милләттәшләребез" дигән баш астында газета-журнал материаллары тупларга. Г.Исхакыйның биографиясен һәм иҗатын искә төшерергә. Танышырга (ИР): http://1878ishaki.okis.ru/indexz.htm		
Гаяз Исхакый								

2	Жизнь Гю Исхакый в эмиграции/ Г.Исхакыйның эмиграциядәге тормышы.	1	Портрет, китап күргәзмәсе, фотогалерея. “Гаяз Исхакый. Әдипнең тормыш юлы һәм иҗаты” исемле мультимедияле программа. “Гаяз Исхакый иҗаты” (ИР): http://edu.ksu.ru/upload/files/129/91.doc	Язучының 1917 елгы инкыйлабларга мөнәсәбәте, эмиграциядәге тормышы һәм иҗаты буенча мәгълүматлы булу. Хикәяләре, *«Дулкын эчендә», «Ике ут арасында», «Җан Баевич»* пьесаларының идея-эстетик үзенчәлекләрен, *«Локман хәким»* әкияте, *«Олуг Мөхәммәд»* тарихи драмасындагы төп фикерләрне, тарихи-фәлсәфи эчтәлекнең мөһимлеген, татар әдәбияты өчен яңалыгын аңлау. КТ - Тезислар язу.	Тел дәресләрендә өйрәнгән белемне гамәлгә күчерү телгә булдыру.	Дәреслек - 5 б., хрестоматия - 3-45 б. (укырга). Танышырга (ИР): Г.Исхакый “Татар кызы” романы (Рабит Батулла тәрҗемәсе) http://		
3	Повесть “Коз” Г. Исхакый/ Г.Исхакыйның “Көз” повесте.	1	Иллюстрацияләр	Төп образларның сурәтләнүендә эчке мәгънәне таба белү. Хәлил образына бәя бирә алу. Милли гадәт-йолаларның йомшаруы яки югалуы кешедәге рухи ныклыкка да тәэсир итүен, кешене рухи таркалуга китерүен, башка милләт вәкиленә чит-ят мохитнең аны һәлакәткә дә китерүе мөмкинлеген әсәр аша аңлау. Повестьта сәнгатьчә детальләрнең роле, символик образлар турында мәгълүматлы булу.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 12 б. (сорауларга җавап әзерләргә).		
4	Ниша Г. Исхакый в татарской литературе и искусстве/ Г.Исхакыйның татар әдәбияты һәм сәнгатендә тоткан урыны.	1	Китап күргәзмәсе. “Гаяз Исхакый. Әдипнең тормыш юлы һәм иҗаты” мультимедияле программасы. ИР: http://community.livejournal.com/tashlar/15611.html “По следам великого наследия” конкурсы: http://mincult.tatar.ru/rus/index.htm/news/10240.htm	Г.Исхакыйның татар әдәбияты һәм сәнгатендә тоткан урыны турында күзаллау булу. КТ – тест эшләү.		Сочинениегә әзерләнергә. Танышырга (ИР): Г.Исхакый “Тукай истәлеге”		

5	*Урок развития речи. Сочинение «Человек сам хозяин своей судьбы»/ Бәйләнешле сөйләм үстерү.* *Сочинение* “Кеше үз язмышына үзе хуҗа”.	1	“Көз” повесте (текст).	Бәхәсләрдә катнашу, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларыңны раслау һәм дәлилләү күнекмәләренә ия булу. Сочинениедә, үз язмышына үзе хуҗа була алсын өчен, кеше актив булырга, ныклы иманлы булырга тиеш, дигән фикерне чагылдыра алу. КТ – сочинение язу.	күзаллый һәм хыяллана белү	Сочинениене төгәлләргә. Г.Кутуй “Тапшырылмаган хатлар” – укырга.		
30 нчы елларда татар әдәбияты								
6	Советская литература 30-х годов. Особенности эпохи. Рост прозы и драматургии./ 30 нчы елларда совет әдәбияты. Чор үзенчәлеге. Проза һәм драматургиянең үсеше.	1	Г.Кутуй “Тапшырылмаган хатлар” (текст, иллюстрацияләр). Мостафин Р.Ә. Репрессияләнгән татар әдипләре. - Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2009.	Илдә барган иҗтимагый-сәяси үзгәрешләрнең әдәби процесста чагылышы турында күзаллау булу. 30 нчы елларда иҗади эзләнүләрнең катлаулы, язучылар язмышының фаҗигале булуын аңлау. Шәхес культы чорындагы репрессияләр һәм язучылар турында мәгълүматлы булу. Әсәрләрдә заман темаларын чагылдыру үзенчәлекләрен белү	; . Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 13-20 б. (укырга).		
7-8	Рост поэзии в 30-х годах/ 30 нчы елларда поэзия үсеше.	2	М.Җәлил, Г.Кутуй, Ф.Кәрим, Һ.Такташ шигырьләре.	. Иҗтимагый идеалны шигъриятькә әверелдерү юлында эзләнүләр турында мәгълүматлы булу. КТ – мөстәкыйль эш (тест).	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслектән 21-24 б. (укырга, сорауларга җавап бирергә). Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар әзерләргә.		
Нәкый Исәнбәт								
9	Жизненный путь и творчество Н. Исанбет/ Н.Исәнбәтнең тормыш юлы һәм иҗаты.	1	Н.Исәнбәтнең портреты, китап күргәзмәсе, фотогалерея. Ханзафаров Н. Нәкый Исәнбәт драматургиясе. – Казан, 1982. Биографиясе һәм иҗатына күзәтү (ИР):	Язучының биографиясен һәм иҗатын өйрәнү дәресе. Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар ясау.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек 30-36 б. (укырга, сорауларга җавап бирергә).		

10 - 11	Трагедия «Идегей» Н. Исанбета/ Н.Исәнбәт "Идегәй" трагедиясе.	2	"Идегәй" трагедиясе, спектакльдән күренешләр (фоторепродукцияләр)Н.Исәнбәтнең юбилее уңаеннан эшләнгән стена газеталары.	Әдәби әсәргә анализ дәресе. Трагедиянең кыскача эчтәлеген ача белү, идея-эстетик анализ ясый алу. ӘТ - Трагедия жанры, трагик конфликт. КТ – тестлар эшләү, әдәби викторина.	. Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 37-44 б. (укырга), 44-45 б. (сораулар) хрестоматия - 46-90 б. (укырга) Р. Харисның "Идегәй" драматик поэмасын укырга. Танышырга (ИР): "Н. Исәнбәтнең драматургиясендә тарихи шәхесләр образы" (2 нче бүлек) - http://tatar.com.ru/download/d47.php Туган ил,туган җир, батырлык турында мәкаль-әйтемнәр тупларга.		
40 – 50 нче еллар әдәбиятында Бөек Ватан сугышының чагылышы								
12 - 13	Отображение темы Великой Отечественной войны татарскими писателями в литературе 40-50х годов/ 40-50 нче еллар әдәбиятында татар язучыларының Бөек Ватан сугышы темасын тасвирлауы.	2	Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (182 б.)	Бөек Ватан сугышының татар язучылары тормышына һәм иҗатына тәэсирен белү. Ил һәм җәмгыятьнең рухи тормышына сугыш керткән үзгәрешләрдән хәбәрдар булу. Дошманны җиңүгә омтылыш пафосының әдәбиятта аерым жанрлар үсешенә тәэсирен аңлау. Партия Үзәк Комитеты 1944 елның августында кабул иткән карар, аның татар әдәбиятына, сәнгать һәм мәдәнияткә ясаган тискәре тәэсире турында белү.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 46-51 б. (укырга), өстәмә материаллар буенча әзерләнергә. Г.Әпсәләмовның бер романын укырга (ИР): "Газинур", "Мәңгелек кеше", "Алтын йолдыз" .		
14 - 15	Рост прозы в 40-50-х годах/ 40-50нче еллардагы проза үсеше.	2	Г.Әпсәләмов әсәрләре. Китап күргәзмәсе.	*Ф. Кәрим, Г. Кутуй, И. Гази, А. Шамов*һ. б. хикәя-повестьлары турында гомуми мәгълүматка ия булу. Хикәя төшенчәсен кабатлау, роман төрләре турында мәгълүматларны тирәнәйтү. КТ – тест эшләү.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Әсәрләрнең сюжет эчтәлеген белеп килергә. Дәреслек – 52-55 б. (укырга, сорауларга җавап бирергә).		

16	Драматургия 40-50-х годов/ 40-50нче елларда драматургия.	1	Т.Гыйззәт, Х.Вахит, Р.Ишморат, М.Әмир әсәрләре.	*Т. Гыйззәт, М. Әмир, Н. Исәнбәт пьесалары* турында гомуми мәгълүматка ия булу.Драма, экият-пьеса, тарихи-биографик, фольклорга нигезләнгән пьеса, героизм, патриотизм төшенчәләренә аңлатма бирә белү.		Дәреслек - 59-63 б. (укырга, сорауларга җавап бирергә).		
Муса Җәлил								
17	Поэзия 40-50-х годов. Творчество и жизненный путь Мусы Джалиля. Его творчество 20-30-х годов/ 40-50 нче елларда поэзия. М.Җәлилнең тормышы һәм иҗаты. 20-30 нчы еллар иҗаты.	1	ИР: “Каләмне корал итеп” (мультимедияле презентация) - http://belem.ru/system/files/moslim_2_mektebe_65_beige.zip Әдипнең портреты, китап күргәзмәсе, фотогалерея. “Гасырларда калыр батырлык” (интерактив методик әсбап). Җәлил М. Әсәрләр, 3 т. – Казан, 1976. Җәлил М. “Түләк” либреттасы. Әсәрләр, 4 т. – Казан, 1976.	М. Җәлилнең тормыш һәм сугышчан юлы турында мәгълүматлы булу. Сугышка кадәрге иҗатын кыскача күзаллау. *«Алтынчәч»* драматик поэмасы турында белү. *«Хат ташучы»* поэмасы белән таныш булу. ӘТ - лирика (күңел лирикасы, пейзаж, публицистик, фәлсәфи)	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 65-75 нче битләр (укырга, сорауларга җавап бирергә).		
18	Творчество М. Джалиля в эпоху войны/ М.Җәлилнең сугыш чоры иҗаты.	1	“Гасырларда калыр батырлык” (М.Җәлилнең тормышы һәм иҗатына багышланган интерактив методик әсбап), ООО “Мастер”, 2006.	Шагыйрьнең сугыш чоры иҗатында батырлык темасының реаль эчтәлек белән сугарылуы. Кеше хисләренең патриотизм пафосы белән тыгыз үрелеп тасвирлануы.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 75-81 б., 1943 нче елның августына кадәр язылган шигырьләре белән танышырга. Ленфильм киностудиясенең “Моабитская тетрадь” кинофильмын (1968) карарга.		
2 нче чирек – 7 атна (14 сәгать)								

19	«Моабитская тетрадь» М. Джалиля/ М.Җәлилнең ”Моабит дәфтәрләре”.	1	Муса Җәлил. Моабит дәфтәре. Шигырьләр, поэмалар, җырлар. – Казан: Татар.кит. нәшр., 19 Җәлил М. Сайланма әсәрләр. Шагыйрь турында истәлекләр. – Казан: Хәтер, 2004. – 575 б.	Ватанны саклау сугышында җаваплылык тойгысының төрле поэтик вариацияләре белән таныш булу. Дошманга нәфрәтнең чагылышын, сагыну, ярату, якыннарга хөрмәт һ. б. кешелек тойгыларының шигырьләрдә лаеклы урын алуын күрә белү. Поэтик алымнар һәм бизәкләрне тану, аларның яңалыгын һәм сәнгатьлелек көчен аңлау. ӘТ - Лиро- эпик жанр (баллада, поэма, сюжетлы шигырь, драматик поэма)	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 81-89 б. (сөйләргә), хрестоматиядән – 91-108 б. (берничә шигырен ятларга).		
20	*Урок развития речи.* Чтение наизусть стихотворений М.Джалиля. Образ М. Джалиля в литературе и искусстве/ *Бәйләнешле сөйләм үстерү.* М.Җәлил шигырьләрен яттан сөйләү. Әдәбиятта һәм сәнгатьтә М. Җәлил образы.	1	Юзиев Н. Муса Җәлил поэмалары. – Казан, 1960. Каһарман шагыйрьгә – чәчәкләр: С. Хәким, Н. Нәҗми һ.б.(М. Җәлилнең тууына 90 ел) // Казан утлары. – 1996. – № 2. Маннурова М. Батырлар җыры. – Казан, 1977. Мәҗитов З. Сугышчан поэзия. – Казан, 1975. Мәҗитов З. Фатих Кәрим. – Казан, 1963. Мәҗитов З. Шагыйрьнең куен дәфтәрләре // Мирас. – 1999. – № 1. – 57-72 б. Мостафин Р. Җаваплылык тойгысы. – Казан, 1979. Юзиев Н. Тормыш поэзиясе. – Казан, 1961.	Әсәрне яттан сөйләү.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	*Өй сочинениесе “Әдәбиятта һәм сәнгатьтә Җәлил образы”.* Ф.Кәрим иҗаты белән танышырга. Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар әзерләргә.		

			Фоторепродукцияләр, видеоматериаллар					
Фатих Кәрим								
21-22	Жизнь и творчество Ф. Карима/ Ф.Кәримнең тормышы һәм иҗаты.	2	Әдипнең портреты, китап күргәзмәсе, фотогалерея. Аудиоязмалар.	*«Урман тын иде», «Көреш җыр», «Бездә яздыр», «Теләк», «Юл», «Иптәш», «Мин — гуманист», «Исә җил», «...Сөйләр сүзләр бик күп алар», «Һөҗүм», «Моң һәм көч», «Күл һәм күңел», «Кемне кызганыйм?», «Немец җирендә»* шигырьләрен,*«Гөлсем», «Өмет йолдызы»* поэмаларын, *«Тимер һәм тимерче»* балладасын белү. ӘТ - Лирик шигырь, поэма, баллада, шагыйрьнең гражданлыгы.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 90-101 б. (укырга), хрестоматиядән 109-123 биттәге әсәрләр белән танышырга.		
23	*Внеклассное чтение.* Стихи Ф. Карима*/ Класстан тыш уку.* Ф.Кәрим шигырьләре.	1	Ф.Кәримнең шигырьләре. Аудиоязмалар.	Лирик әсәрләргә анализ ясый белү. КТ – бер шигыренә анализ.	. Татар язучыларының исемлеген булдыру			
Татар әдәбияты яңа сыйфат үзгәрешләренә күчеш чорында								
24	Экскурс в литературу 50-60-х годов:татарская литература в преходную эпоху на качественно иное новое содержание/ Татар әдәбияты яңа сыйфат үзгәрешләренә күчеш чорында. 50-60 еллар әдәбиятына күзәтү.	1	“Татар әдәбияты тарихы”, II том, Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (188 б.)	Илдә булган хәлләр һәм сәяси-иҗтимагый үзгәрешләр һәм аларның әдәбиятта чагылу дәрәҗәсе турында белү, аңлата алу. КТ – мөстәкыйль эш.		Дәреслек - 107-113 б. (укырга). Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар әзерләргә.		
25	Литература 50-60-х годов. Направление изображения мирной жизни/ 50-60 нчы еллар әдәбияты. Тыныч тормышны сурәтләү юлында.	1	Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих.	50-60 нчы еллар әдәбиятының төп иҗат көчләрен, аларның әсәрләрендә жанр төрлелеген, сәнгатьлелек ягыннан һәм тематикада яңалыкларны мисаллар ярдәмендә күрсәтә белү. КТ – тест.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 113-121 б. (укырга). Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар әзерләргә.		
26-27	Развитие прозы. Роман «Намус» Г. Баширова/ Проза үсеше. Г.Бәширов “Намус” романы.	2	Г.Бәширов портреты, фотогалерея, “Намус” романы. Җәләлиева М. Гомәр Бәширов. – Казан, 1959. Сугыш прозасы (төзүчесе:Ф.Ганиева).	Әсәрнең хезмәт кешесендәге рухи байлыкны ачуда, тел-сурәтләү чаралары өлкәсендә уңышларын күрсәтә белү. Әсәрнең тормыш дөреслегенә тугрылык ягыннан кайбер җитешсезлекләрен тану. ӘТ - Роман төрләре. Төшенчәне кабатлау.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 122-128 б. (укырга). Хрестоматиядән 124-143 б. Укырга.		

			– Казан: ТаРИХ. – 2002. Хатипов ф. Эпик жанрлар. – Казан, 1973.					
Хәсән Туфан								
28	Жизнь и начальный этап творчества Х. Туфана/ Х.Туфанның тормышы һәм башлангыч чор иҗаты.	1	Портрет; китап күргәзмәсе; фотогалерея, истәлекләр, Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (191 б.); Булатова К. Тәнәкә хатлары. Шигырьләр.// Казан утлары. – 2000. – № 9. – 94-131 б.; Вәлиулла И. Мәңгелек бәхет эзеннән // Казан утлары. – 2000. – № 11. – 124-131 б.; Зур талант, якты шәхес иде...// Казан утлары. – 2000. – № 12. – 126-181 б.; Кудашев Г. Хәсән Туфан – студент // Казан утлары. – 1987. – № 2. – 179-182 б.; Садыков Р.Х. Хәсән Туфан шигъриятендә сәнгатьчә тасвир. – Казан, 2006. – 144 б.; Шабаев М. Аның кулы җылы иде //	таблица. Әдипнең тормыш юлын, шәхес буларак үзенчәлекле сыйфатларын белү. *«Урал эскизлары», «Бибиев-ләр»* поэмаларындагы төп фикер, сәнгатьчә эшләнешләрендә үзенчәлекләрне белү. КТ – хронологик	күзаллый һәм хыяллана белү	Биремнәрне сайлап алып эшләргә: 1) Дәреслек:129-139 б. (укырга, сөйләргә), хрестоматиядән - бер шигырен ятларга. 2) Х.Туфанның юл киеменнән 1929 нчы елда иптәшләре белән төшкән фотосы буенча эш: “Кайларга һәм кайлардан килеп чыккан монда шагыйрь?” - дәреслектән шул сорауга җавап табарга. 3)Х.Туфанның 30 нчы елларда иҗат иткән шигырьләрен укырга, ике елга сузылган бу сәяхәтләрнең шагыйрь иҗатына нинди йогынты ясавын ачыкларга.		

			Казан утлары. – 2000. – № 7. – 157-171 б.					
29-30	Творчество Х. Туфана во время заключения/ Х.Туфанның тоткынлык чоры иҗаты.	2	Китаплары, “Казан утлары” журналы, Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (192 б.) *«Иртәләр җитте исә», «Чәчәк сибелә җирдә», «Агыла да болыт агыла», «Сиңа»,«Гөлләр инде яфрак яралар»,* «Сөйли *торган материя», «Сүз кушасы килә талларга» шигырьләре*.	Х. Туфанның тоткынлык чорындагы иҗат үзенчәлекләрен белү. Шигырьләрендә моң-зар, хәсрәт-сагыну, фаҗига хис-тойгыларының яңа төсмерләр алуын, күңел төшенкелегенә түгел, яктылыкка, киләчәккә хезмәт итүен, шигъриятенең фәлсәфи тирәнлеген аңлау.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 139-143 б. (укырга һәм сөйләргә), хрестоматиядән шигырьләрен укырга. Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар әзерләргә.		
31	Творчество Х. Туфана в 60-70-е годы/ Х.Туфанның 60-70 нче еллар иҗаты.	1	Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (192 б.) *«Гомер эзләре буйлап», «Кармәт истәлекләре».*	60—70 нче елларда Х. Туфан иҗатының төп сыйфатларын белү. Лирик геройның рухи баюын күрә белү. Туфан поэзиясенең әдәбиятыбыз өчен әһәмиятен аңлау. ӘТ – Шигырь строфасы һәм строфика. Авторның татар шигыре строфикасына керткән яңалыгын белү.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек, 143-150 б. (укырга, сөйләргә), бер шигырен ятларга. Индивидуаль биремнәр буенча чыгышлар әзерләргә.		
Әмирхан Еники								
32	Жизнь и творчество А.Еники и его произведение «Эйтелмэгэн васият»/ Ә.Еникиның тормышы һәм иҗаты, “Әйтелмәгән васыять” әсәре.	1	Портреты; Вәлиев М. Әмирхан ага Еники белән әңгәмә // Казан утлары. – 1994. – № 3. – 148-158 б.; Куклис Г. Еникинең күп төрле геройлары // Казан утлары. –	Тәрҗемәи хәле һәм иҗаты белән таныш булу. *«Әйтелмәгән васыять»* хикәясендәге Акъәби образына салынган идеяне аңлау. Хикәянең сәнгатьчә эшләнешенә, композициясендәге үзенчәлекләргә бәя бирә белү. Ярдәмче образларга салынган вазифаны билгеле алу.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 151-161 б. (укып сөйләргә).		

			1975. – № 7. – 179-182 б.; Сверигин Рифат, Хатипов Фәрит. Рәшәле дөнья // Мирас. – 1999. – № 4. – 42-53 б. ИР: Тормыш юлы, иҗаты - http://www.tatknigafund.ru/books/1740 “Әйтелмәгән васыять” http://www.rusedu.ru/detail_5394.html Дәрес эшкәртмәләре - http://www.openclass.ru/sites/default/files/lesson/2009/10/_doc_20456.doc , http://www.proshkolu.ru/user/zulfiya55/file/532684/					
3 нче чирек – 10 атна (20 сәгать)								
33	Творчество А. Еники в военное время/ Ә.Еникиның сугыш чоры иҗаты.	1	Әдәби текстлар.	Язучының сугыш елларында иҗат иткән хикәяләрендәге психологик бизәкләр, гади кешенең эчке кичерешләрен дөрес һәм тәэсирле итеп сурәтләү, детальләр төгәллеге турында мәгълүматлы булу.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Үзең теләгән хикәясенә анализ язарга.		
34	Повести А. Еники/ Ә.Еникинең повестьлары.	1	“Рәшә” һәм “Саз чәчәге” повестьлары (әдәби текстлар).	Тоталитар система шартларында үрчегән кимчелекләрне, аларның кеше рухына зыян салуын, шәхесне зәгыйфьләтүен сурәтләүгә багышланган әсәрләрнең татар әдәбияты тарихында тоткан урынын билгели алу. Повесть геройлары холкындагы үзенчәлекләрне бүгенге көн күзлегеннә чыгып бәяли белү. ӘТ - Повесть, роман (чагыштыру), проблема.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек, 161-169 б. (укып сөйләргә), ристоматия – 158-166 б. (“Матурлык “ хикәясен укырга).		

35	*Внеклассное чтение.* Рассказ “Матурлык” А. Еники/ *Класстан тыш уку*. Ә.Еникинең “Матурлык” хикәясе.	1	Әдәби текст.	. Ана һәм бала мәхәббәтенең үзенчәлекле чагылдырылуын аңлау. Хикәянең сәнгатьчә эшләнешенә анализ ясый белү		Бәдертдингә характеристика язарга. Танышырга (ИР): http://tatarmuseum.ru/?p=612		
Әдәбиятка яңа иҗат көчләре килү								
36	Прибытие в литературу новых творческих сил. Жизненный путь и творчество Г. Ахунова/ Әдәбиятка яңа иҗат көчләре килү. Г.Ахуновның тормышы һәм иҗаты.	1	“Балачак әдипләре” китабы, Г.Ахуновның китаплары, портреты, Сибгат Р. Прозабыз Ахуны // Казан утлары. – 2000. – № 9. – 131-147 б.	Г. Ахунов, Х. Вахит, Ш. Галиев, Х. Камал, Ә. Маликов, А. Гыйләҗев, М. Мәһдиев, Т. Миңнуллин, В. Нуруллин, Н. Фәттах, И. Юзеев, М. Хәсәновһәм башкаларның әсәрләрендә кеше шәхесен гәүдәләндерүдә, кешенең җирдәге урынын ачыклауда яңалык билгеләре, психологизмга игътибар арту турында мәгълүматлы булу; форма өлкәсендә яңалыкларны турында хәбәрдар булу.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 170-173 б., хрестоматия - 145-189 б. (укырга).		
37 - 38	Роман «Хэзинэ» Г. Ахунова/ Г.Ахунов “Хәзинә” романы.	2	“Балачак әдипләре”, портреты, китаплары; Әхмәтҗанов М. Үзе тапкан хәзинә! // Мирас. – 1997. – № 12. – 37-43 б.	Романның идея-эстетик эчтәлеген белү. Төп образларга бәя бирә алу, аларның сурәтләнешендә үзенчәлекләрне, уңай якларын һәм кимчелекләрен күрсәтә алу. Романның бу чор татар әдәбияты һәм сәнгате өчен әһәмияте. ӘТ - Әсәрнең композицион төзелеше.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек – 173 -182 б. (укырга). Уңай һәм тискәре образларга бәя бирергә.		
Нурихан Фәттах								
39	Жизнь и творчество Н. Фаттаха/ Н.Фәттахның тормышы һәм иҗаты.	1	“Балачак әдипләре”, портреты, китаплары, Заһидуллина Д.Ф. “Татар әдәбияты: Теория.Тарих”.	Язучының тәрҗемәи хәле турында белү, иҗаты буенча гомуми күзаллау булу. ӘТ - Тарихи романнар.		Дәреслек - 184-185 б., хрестоматия - 190-234 б. (укырга).		
40 - 41	Роман “Сызгира торган уклар” Н.Фаттаха/ Н.Фәттахның “Сызгыра торган уклар” романы.	2	Әдәби әсәр тексты, иллюстрацияләр.	Әсәрнең эчтәлеген белү, аның тарихи роман булуын исбатлый алу. Төп образлары, сюжет үстерелеше, характерларның ачылу дәрәҗәсе ягыннан үзенчәлекләрен күрсәтә алу. Борынгы төрки халыклар тарихының бүгенге укучыга тәэсир итәрлек якларын табып күрсәтү, милли колоритны чагылдыру	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Анализ - язарга, дәреслектән 186-202 б. (укырга).		

				ягыннан әһәмиятен аңлау. ӘТ - Тарихи роман, тарихилык принцибы. КТ – тест эшләү.				
42	*Урок развития речи.* Сочинение по творчеству Н. Фаттаха или Г.Ахунова/*Бәйләнешле сөйләм үстерү.* Н.Фәттах яки Г.Ахунов иҗаты буенча *сочинение*	1	Портрет, китап күргәзмәсе.	Сочинение язу	күзаллый һәм хыяллана белү	Сочинениене акка күчерергә.		
Аяз Гыйләҗев								
43	Жизнь и творчество А.Гыйлязева/ А.Гыйләҗевның тормышы һәм иҗаты.	1	“Балачак әдипләре”, портреты, китаплары.	Язучының тормыш юлы һәм иҗаты буенча мәгълүматлы булу.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 204-206 б., хрестоматиядән 234-256 б. (укырга).		
44	Повесть А. Гыйлязева «этеч мэнген читянгэ»/ А.Гыйләҗевның “Әтәч менгән читәнгә” повесте.	1		Әсәрдә уздырылган төп фикерне ачыклый алу, образларга бәя бирә, художество үзенчәлекләрен күрсәтә белү. Повестьның соңгы еллар әдәбияты өчен яңалыгын аңлау. ӘТ – Проблема.	Аудитория алдында чыгыш ясау күнекмәләре булдыру	Дәреслек - 206-214 б. (укырга).		
Мөхәммәт Мәһдиев								
45	Жизнь и творчество М.Мэхдиева/ М.Мәһдиевнең тормышы һәм иҗаты.	1	Портрет. Шәҗәрә: http://ioann.tol.ru/magazine/go/anonymous/main/?path=mg:/numbers/2007_1/10/10_91/	Язучының тормыш юлы һәм иҗаты буенча мәгълүматлы булу.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 215-216 б., тормыш юлы һәм иҗаты буенча хронологик таблица төзергә.		
46 - 47	Повесть М. Мэхдиева «Кэше китэ – жиры кала»/ М.Мәһдиевнең “Кеше китә - җыры кала” повесте.	2	Әдәби текст.	Әсәрнең сәнгатьчә үзенчәлекләрен (сурәтләүдә күпбизәклелек, «тартмалы композиция» принцибына корылган булу, аның уңай һәм кайбер кимчелекле яклары) белү. Стиль үзенчәлекләрен күрә алу. ӘТ - Әдәбиятның иҗтимагый вазифасы (тирәнәйтү).	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек – 216-223 б. (укырга). Хрестоматиядән 257-276 б. кадәр укырга.		
Әхсән Баянов								
48	Поэма «Сэяхетнамэ» А. Баянова/ Ә.Баянов “Сәяхәтнамә” поэмасы.	1	“Балачак әдипләре”, портреты, китаплары.	Язучының тормыш юлы һәм иҗаты буенча мәгълүматлы булу. Поэманы анализлый белү. Әдипнең кеше һәм табигать мөнәсәбәтен фәлсәфи тирәнлек белән сурәтләвен, табигатьне	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек -224-230 б. (укырга, анализ язарга).		

				саклау мәсьәләләрен үткен итеп куюын аңлау. ӘТ – поэма.				
49	*Внеклассное чтение.* Повесть «Тау Ягы» А. Баянова/ *Класстан тыш уку.* Ә.Баянов “Тау ягы повесте”.	1		Әсәргә мөстәкыйль рәвештә анализ ясый алу. ӘТ - Идея.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 231-234 б. (укырга), хрест.- 287-295 б. (укырга).		
Илдар Юзеев								
50	Жизнь и творчество И.Юзеева и его поэма «Учэу чыктык ерак юлга»/ И.Юзеевның тормышы һәм иҗаты. “Өчәү чыктык ерак юлга” поэмасы.	1	И.Юзеев “Мәхәббәт җырчысы”.	Әдип иҗаты турында гомуми мәгълүматларны белү. Шагыйрь һәм драматург буларак иҗат эшчәнлеген күзаллау. Поэма, баллада, шигъри трагедияләре турында мәгълүматлы булу. *«Өчәү чыктык ерак юлга...»* поэмасындагы тормышчан проблемаларны күрә, алар турында үз фикерен җиткерә алу. Фазылҗан, Нур һәм «мин» образларының үзенчәлекләрен билгели алу. Кәккүк, юл образына йөкләнгән мәгънәне аңлата белү. Җанлы һәм җансыз табигать образларының (көймә, урман, чабыш атлары) хатирәләрне тергезүдәге ролен аңлау	. Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Телдән анализ ясарга. Дәреслектән 234-237 б. (сорауларга җавап бирергә). *“Мәңгелек белән очрашу” – мөстәкыйль укырга.*		
Туфан Миңнуллин								
51	Жизнь и творчество Т.Миннулина. Особеннности творчества/ Т.Миңнуллинның тормышы һәм иҗаты. Иҗат үзенчәлекләре.	1	Әдипнең төрле чорларда төшкән фотосурәтләре, портреты, китапларыннан күргәзмә, танылган пьеса исемнәреннән күренешләр урнаштырылган Г.Камал, К.Тинчурин ис. һәм Әлмәт, Минзәлә театрлары әзерләгән альбомнар, видеоязмалар, ИР: http://adiplar.narod.ru/minnullin_tufan.htm ,	. Т.Миңнуллин әсәрләрендә яшәешнең әхлакый һәм фәлсәфи мәсьәләләре күтәрелүен, буыннар арасындагы рухи бәйләнешнең югалу куркынычын хәбәр итеп чаң сугылуын, киләчәгебез турында борчылуын төрле нюансларда сәнгатьчә сурәтләнүен, шулар аша әдип шәхесен, аның кешелек сыйфатларын, талантын танып-белү.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек 238-247 б. укырга, иҗатының үзенчәлекләрен язарга, хрестоматия: 296-326 нчы битләр (укырга) яки http://www.tatknigafund.ru/books/1631 Танышырга (ИР): “Дуслар җыелган җирдә”:http://www.kamalteatr.ru/performances/kamalperform/55.html , “Диләфрүзгә дүрт кияү” (ремейк): http://www.kamalteatr.r		

			http://miras.belem.ru/node/74			u/performances/performtat/113.html “Дивана”: http://www.kamalteatr.ru/performances/performtat/27.html “Гөргөри кияүләре: http://www.kamalteatr.ru/performances/performtat/32.html “Алты кызга бер кияү”: http://www.kamalteatr.ru/performances/performtat/30.html һ.б.		
52	«Элдермештен Элмендер» Т.Миннуллина/ Т.Миңнуллин “Әлдермештән Әлмәндәр”.	1	Спектакльдән видеоөзек, фотогалерея, презентация (ИР): http://www.rusedu.ru/detail_6090.html	Пьесаның төп конфликтын, темасын, проблемасын белү. Персонажларның характер үзенчәлеген һәм авторның аларны гәүдәләндерү, җанландыру, комик һәм шул ук вакытта моңсу-пошынулы ситуацияләр тудыру осталыгын танып-белү. ӘТ - моңсу комедия, аллегория, шартлылык.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Биремнәрне сайлап алып эшләргә: 1) Дәреслек - 248-254 нче б. (укырга). 2) Әлмәндәргә хас характер сыйфатларын күрсәткән репликаларны билгеләп килергә. 3) *Ремарка һәм репликаларга нигезләнеп, сәхнәне телдән “бизәргә” (декорация иҗат итәргә)		
4 нче чирек – 8 атна (16 сәгать)								
53	*Урок развитя речи.* Сочинение на тему «Мудрый старец Элмендер»/ *Бәйләнешле сөйләм үстерү.* Сочинение “Әлмәндәр – ил карты”.	1	Шәүкәт Биктимеров портреты. (Әлмәндәр ролендә) Дәрес эшкәртмәсе (ИР): http://www.belem.ru/node/153 яки http://azn2romachka.ru	Бәхәсләрдә катнашу, оппонентларның фикерен исәпкә алып, үз карашларыңны раслау һәм дәлилләү күнекмәләренә ия булу. Әлмәндәр образын тудыру алымнарын танып-белү; образга бәя биреп, тормышта үз урынын тапкан кешеләргә соклану, алар белән горурлана белү	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Сочинениене язып бетерергә. “Әниләр һәм бәбиләр” драмасын укып, сорауларга иҗади шәхсән бәя бирергә (сораулар язылган карточкалар буенча).		

			sedu.net/gallery/1965/20229-urok_1.doc					
Хәзерге татар әдәбияты								
54	Введение в современную татарскую литературу/ Хәзерге татар әдәбиятына кереш.	1	Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (224 б.)	. Җәмгыятьтәге кискен үзгәрешләрнең әдәбиятта чагылуын аңлата белү. Әсәрләрдә милли бәйсезлек һәм мөстәкыйльлеккә омтылу авазлары, милләтебез тарихына игътибарның артуын, тарихи һәм Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру табигатьне саклау темаларының активлашуын күзаллау. Бүгенге әдәбиятта шәхес концепциясенең үзенчәлекләрен күрә белү	. Аудитория алдында чыгыш ясау күнекмәләре булдыру	Дәреслек - 256-261 б. (укырга, сорауларга җавап бирергә).		
Поэзия								
55	Рассвет поэзии. Стихи Г. Афзала, Н. Арсланова, Ш. Галиева/ Поэзия балкышы. Гамил Афзал, Н.Арсланов, Ш.Галиев шигырьләре.	1	“Балачак әдипләре” китабы, рефератлар, Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (226 б.)	Гамил Афзал, Н.Арсланов, Ш.Галиев шигырьләре ярдәмендә хәзерге поэзиядә яңа тема һәм идеяләр калкып чыгуын, аерым жанрларның активлашуын, аерым жанр циклләрен киңәйтергә һәм төрләндерергә омтылулар турында күзаллау булдыру. Шигъри сүзнең эчке куәтен, җегәрен арттыруда уңышлар турында хәбәрдар булу. Поэзиядә халык иҗатындагы, бөтендөнья әдәбияты һәм сәнгатендәге символикадан, шартлы алымнардан файдаланырга омтылышның артуын һәм җанлануын аңлау һәм аңлата белү.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 262-277 б. (укырга, таблица төзергә).		
56	Творчество Р. Файзуллина. Поэмы «Гадилэрге гимн», «Курэшчелэр»/ Р.Фәйзуллин иҗаты. “Гадиләргә гимн”, “Көрәшчеләр” поэмалары.	1	“Балачак әдипләре”, портреты, китаплары, Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (231 б.)	Әдип иҗаты турында гомуми мәгълүматларны белү (кешенең рухи халәтен, күңел тирбәнешләрен кыска, җыйнак итеп сурәтләүдә шагыйрьнең табыш һәм ачышлары). *«Гадиләргә гимн», «Көрәшчеләр»* поэмаларының идея-эстетик үзенчәлекләрен аңлата алу.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 278-285 б. (укырга), хрестоматия – 327-329 б. (бер шигыренә анализ язарга).		

57	Творчество Р. Хариса. Жизнь и особенности творчества М. Аглямова/ Р.Харис иҗаты. М.Әгъләмов тормышы, иҗатының үзенчәлекләре.	1	Реферат, китаплары. “Балачак әдипләре”, портреты, китаплары.	Әдипләр иҗаты турында гомуми мәгълүматларны белү. Р.Харис: *«Ат иярләү», «Ант суы», «Җәлилчеләр»* поэмалары, *«Кеше»* ораториясе; М.Әгъләмов: *«Онытма, Европа?..», «Тукайдан хатлар»* поэмалары.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 286-297 б. (укырга), хрестоматиядән 330-336 б. шигырьләр белән танышырга, берсенә анализ ясарга.		
				Проза				
58	Развитие жанра прозы. «Идель кызы» Г. Ахунова, «Язгы ажаган» М. Хасанова/ Проза жанрының үсеше. Г.Ахунов “Идел кызы “, М.Хәсәнов “Язгы аҗаган”.	1	Заһидуллина Д.Ф. Татар әдәбияты: Теория.Тарих. (227 б.)	Проза жанрында җәмгыять һәм шәхес мөнәсәбәте проблемасын яңача хәл иткән әсәрләр язылу турында белү. Тоталитар системаның шәхесне изүен, физик һәм мораль яктан мәсхәрәләвен, таптавын әдәби әсәрләр мисалында аңлата белү.	күзаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 298-309 б. (укырга; 305, 309 б. - сорауларга җавап язарга).		
59	Творчество И. Салахова, А. Гыйлязова и их произведения/ И.Сәләхов, А.Гыйләҗев иҗатлары һәм аларның әсәрләре.	1	И.Сәләхов “Колыма хикәяләре”, А.Гыйләҗев әсәрләре. Китап күргәзмәсе.	Тоталитар системаның шәхесне изүен, физик һәм мораль яктан мәсхәрәләвен, таптавын әдәби әсәрләр мисалында аңлата белү. КТ – тест эшләү яки әдәби викторина сорауларына җавап бирү.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек - 309-317 б. (укырга), “Сөембикә” романын укырга.		
60	«Кубрат хан» М. Хабибуллина, «Хыянэт» Ф. Латыйфи/ М.Хәбибуллин “Кубрат хан”, Ф.Латыйфи “Хыянәт”.	1	“Кубрат хан” романы (әдәби текст, иллюстрацияләр)	Әсәрләрдә гомумкешелек кыйммәтләренә игътибар, аларны ил мәнфәгатьләре яктылыгында карау, илнең иминлеген, милләт язмышын алга чыгарып тасвирлау үзенчәлекләрен күрә алу. Сюжет җанлылыгы, образлары турында фикер йөртә, тарихи фактларга, мәгънәләргә, сүз-тәгъбирләргә игътибар итә белү. ӘТ - Тарихи роман. КТ – тест эшләү яки әдәби викторина сорауларына җавап бирү.	Татар язучыларының исемлеген булдыру	Дәреслек - 320-322 б. (укырга).		
61	*Внеклассное чтение.* Роман «Сююмбике» Р. Батулла/ *Класстан тыш уку*. Р.Батулла “Сөембикә” романы.	1	Р.Батулланың портреты, “Сөембикә” романы (әдәби текст, иллюстрацияләр).	Әсәргә мөстәкыйль рәвештә анализ ясый алу. ӘТ - Тарихи роман. КТ – тест эшләү яки әдәби викторина сорауларына җавап бирү.	күзаллый һәм хыяллана белү	Анализ язарга.		
62	Произведения Р. Мухаммадиева/ Р.Мөхәммәдиев әсәрләре.	1	“Балачак әдипләре” китабы, портреты, китаплары.	Әдип иҗаты, тәнкыйть һәм әдәбият фәне өлкәсендәге эшчәнлеге турында гомуми күзаллау булу. *«Кенәри — читлек кошы», «Сират күпере»* романнары	Аудитория алдында чыгыш ясау күнекмәләре булдыру	Дәреслек - 333-339 б. (укырга), хрестоматиядән 337-367 б. (укырга).		

				буенча мәгълүматлы булу. КТ – тест эшләү яки әдәби викторина сорауларына җавап бирү.				
63	«Ак кыярлар турында хыял» Р.Мухаммадиева/ Р.Мөхәммәдиев “Ак кыялар турында хыял” повесте.	1	Әдәби текст.	Повестьның сәнгатьчә үзенчәлекләрен белү. ӘТ - Сәнгатьчә дөреслек.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Дәреслек – 339-345 б. (укырга). *Өй сочинениесе:* “Аракы – кешелекнең дошманы”.		
Драматургия								
64	Современная драматургия/ Хәзерге драматургия.	1	Д.Заһидуллина “Татар әдәбияты Теория. Тарих”. (228 б.)	Хәзерге драматургиядә әхлак проблемаларына игътибарның артуын, татар халкының рухи сәламәтлеге мәсьәләләре чагылуын, шәхес һәм җәмгыятьнең үзара мөнәсәбәтен төрле вариантларда сурәтләнүне, җәмгыятьнең бүгенге төзелешендә шәхес үсешенә мөмкинлекләр булмауны торган саен кыюрак күрсәтә башлауны яшь драматурглар *З. Хәким, М. Гыйләҗев, Д. Каюмов, Р. Гыйззәтуллин*пьесаларына нигезләнеп аңлата белү. Жанр төрләрендәге яңалыклар, сәнгатьчә дөреслеккә ирешү чаралары турында хәбәрдар булу.	кузаллый һәм хыяллана белү	Дәреслек - 347- 355 б. (укырга, жанр төрләрен язарга).		
65	Творчество Рабита Батуллы и его особенности/ Рабит Батулла иҗаты һәм аның үзенчәлекләре.	1	Портреты, китаплары, “Балачак әдипләре” китабы. Язучының официаль сайты (ИР): http://batulla.com/	Әдип иҗаты турында гомуми мәгълүматларны белү. *«Өчәү юлга чыктык»* драмасы, *«Кичер мине, әнкәй!»* мелодрамасы, аларда заманчалыкның чагылышы турында мәгълүматлы булу.	Аудитория алдында чыгыш ясау күнекмәләре булдыру	Дәреслек – 356 б. (укырга), хрестоматиядән 369-403 б. (укырга).		
66	Драма «Сират купере» Р.Батуллы/ Р.Батулланың “Сират күпере” драмасы.	1	“Сәхнә сәнгате һәм башкалар хакында әңгәмә (ИР): http://batulla.com/sites/default/files/otz_fillar_tat.pdf	Әсәргә мөстәкыйль рәвештә анализ ясый алу. Г. Тукай образын гәүдәләндерүдә яңалыклар, сәнгатьчә ачышлар, образлар системасы турында аңлата белү. ӘТ - Кульминацион нокта.	Үз-үзеңне бәяләү, үзанализга омтылыш булдыру	Үзеңә ошаган образга характеристика язарга. Хрестоматия – 404-429 б. (укырга) Танышырга: “Батулла турында каләмдәшләре” (ИР) http://batulla.com/sites/		

						default/files/otz_turyn_tat.pdf		
67	Творчество Р. Хамида. «Жиде бажа»/ Р.Хәмид иҗаты. “Җиде баҗа”.	1	Портреты, китаплары.	Сөйләү. Әдәби әсәрләргә анализ дәресе.	Аудитория алдында чыгыш ясау күнекмәләре булдыру	Дәреслек - 364-369 б. (укырга, балалар язучылары буенча реферат язарга).		
Балалар әдәбияты								
68	Литература для детей сегодня. Экскурс в творчество Ш.Галиева, Р. Миннуллина. Подытоживание/ Бүгенге татар балалар әдәбияты. Ш.Галиев, Р.Миңнуллин иҗатларына күзәтү. Йомгак.	1	“Балачак әдипләре” китабы, китап күргәзмәсе, җырлар.	Бүгенге татар балалар әдәбиятындагы төп тема һәм проблемалар турында белү. Сурәтләү объектының мәктәп тормышыннан, пионер оешмаларындагы вакыйгалардан гаилә хәлләренә, бала яки яшүсмернең эчке дөньясына авыша баруын күрә алу. МТК – Балалар шагыйре Мөҗәһит Әхмәтҗанов иҗаты. Совет чорында татар әдәбияты узган юл. Халыкның рухи һәм акыл хәзинәсен саклау һәм үстерүдә татар әдәбиятының роле.	күзаллый һәм хыяллана белү	**Матур әдәбият белән даими танышып баруның рухи дөньяңны баету булганын онытмаска!**		